

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО**

КАФЕДРА СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри СГН
к.філол.н. _____ О.М. Максимець
«__» _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 203 «Садівництво та виноградарство»
(на основі повної загальної середньої освіти)
факультет агротехнологій та екології

2019 – 2020 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 203 «Садівництво та виноградарство» - Мелітополь, ТДАТУ ім. Дмитра Моторного, 2019. -11 с.

Розробник: Щербакова Н.В., к.ф.н. ст. викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Суспільно-гуманітарні науки»

Протокол від «04» вересня 2019 року № 1

Завідувач кафедри «Суспільно-гуманітарні науки»

к.філол.н. _____ О.М.Максимець

Схвалено методичною комісією АТЕ здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 201 «Агрономія» ступеня вищої освіти «Бакалавр»

Протокол від «___» _____ 2019 року № ____

Голова, доц. _____ О.В.Гранкіна

«___» _____ 2019 року

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність,ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів 4	Галузь знань 20 “Аграрні науки та продовольство” (шифр і назва)	Обов’язкова
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 203 «Садівництво та виноградарство»	Рік підготовки:
Змістових модулів –2		4-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр
		3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –4 самостійної роботи студента - 4	Ступінь вищої освіти: «Бакалавр»	Лекції
		10 год.
		Практичні
		20год.
		Лабораторні
		- год.
		Самостійна робота
90 год.		
		Вид контролю: екзамен

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу «Філософія» є забезпечити глибоке засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, високу світоглядно-методологічну культуру студентів. Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді неможливе без філософії як теоретичної основи людського світобачення, без розуміння філософії як життєвого завдання. Запропонована програма створена на основі найвищих досягнень класичної і сучасної філософії і враховує зростаючий попит на оволодіння філософією як відповідним типом, способом мислення.

Завданням курсу «Філософія» є розкрити глибинну, динамічну сутність філософії як основи світогляду, як систему методологічних засад осмислення світу в цілому та місця людини в ньому. Вбираючи в себе емпіричні й теоретичні, ціннісні та нормативні, раціональні та підсвідомі уявлення, філософія допомагає усвідомити всебічні зв'язки предметів та явищ об'єктивного світу; проте філософія – це не тільки наука, але й мистецтво, гуманітарне знання, любов до мудрості, ідеологія, трансцендентальне осягнення об'єкта, спосіб життя. У програмі окреслюється структура філософського знання, аналізується проблемне поле філософії, спільні методологічні підходи та відмінності наукового й філософського сприйняття світу, вбачається евристичний потенціал філософської рефлексії.

В результаті вивчення філософії студент повинен

ЗНАТИ:

сутність основних філософських категорій;
погляди основних світових філософів;
досягнення сучасної вітчизняної філософії;

ВМІТИ:

застосовувати категоріально-понятійний апарат філософії як методологічну основу для досліджень в рамках окремих дисциплін;
відрізнити прояви буденного, релігійного та наукового світоглядів та відповідно оцінювати їх; розвивати свій кругозір та виробляти в собі елементи філософського світогляду

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ

ТЕМА 1. Філософія, її роль в житті людини та суспільства. [1 с. 2 – 9; 8 с. 6-8; 6 с. 2-5; 13 с. 2-6; 15 с. 6-8; 20 с. 2-6]

Світогляд. Структура світогляду. Функції світогляду. Типи світогляду, які склались історично. Міфологія. Релігія. Життєво-практичний тип. Філософія як тип світогляду. Загальні риси міфології, релігії, філософії. Специфіка філософського світогляду. Структура філософського знання. Об'єкт та предмет філософії. Загальне питання філософії та дві його сторони. Матеріалізм та його види. Ідеалізм та його форми. Гностицизм та агностицизм.

ТЕМА 2. Антична філософія. [1 с. 4 – 29; 8 с. 9-12; 6 с. 3-7; 13 с. 7-41; 15 с. 11-15; 20 с. 6-37]

Етапи розвитку античної філософії. Характерні риси античної філософії. Натурфілософський етап розвитку античної філософії. Софісти. Сократ. “Академія” Платона. Вчення Платона про державу. Філософія Аристотеля (онтологія; гносеологія; вчення про державу). Епікур. Стоїцизм.

ТЕМА 3. Філософія середньовічної Європи. [1 с. 110-123; 8 с. 61-81; 13 с. 97-112; 15 с. 80-98; 20 с. 47-56]

Загальні риси середньовічної філософії. Теоцентризм. Реалізм та номіналізм. Патристика та схоластика. Гностицизм. Апологетика. Маніхейство. Олександрійська школа. Ареопагітика. Августин Блаженний. Фома Аквінський. П'ять доказів буття Бога. Вчення про державу та церкву.

ТЕМА 4. Філософія доби Відродження. [1 с. 123-133; 8 с. 89-95; 13 с. 123-147; 15 с. 108-123; 20 с. 63-75]

Загальні риси філософії Відродження. Гуманізм. Антропоцентризм. Натурфілософські вчення. Данте Аліґ'єрі. Франческо Петрарка. Джованні Боккаччо. Піко делла Мірандола. Микола Кузанський. Філософські погляди Н. Макіавеллі. “Опити” Мішеля Монтеня.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 5. Філософія Нового часу. [1 с. 133-141; 6 с. 118-120; 8 с. 113-117; 13 с. 179-200; 15 с. 134-154; 20 с. 75-87]

Загальна характеристика філософії Нового часу. Емпіризм. Раціоналізм. Філософія Ф. Бекона. “Ідоли пізнання”. Антиклерикалізм. Лозунг “Знання – сила”. “Теорія суспільного договору” Т. Гоббса. Сенсуалізм. Дж. Локк “Tabula rasa”. Філософські погляди Б. Спінози.

ТЕМА 6. Філософія просвітництва. [1 с. 166-188; 6 с. 21-46; 8 с. 122-129; 133-145; 147-151; 13 с. 178-314; 20 с. 87-106]

Філософські погляди Вольтера. Критика феодалізму, кріпосництва, абсолютної монархії та католицької церкви. Механістичний матеріалізм. Атеїзм. Гілозоїзм. Філософія Ж.-Ж. Руссо. Егалітаризм. Теорія суспільного договору Ж.-Ж. Руссо. Енциклопедисти (Д. Дідро, Ж. Л. д'Аламбер).

ТЕМА 7. Німецька класична філософія. [1 с. 420-444; 4 с. 32-50; 6 с. 55-64; 8 с. 175-184; 13 с. 418-436; 15 с. 123-240; 20 с. 125-140]

“Критика” в філософії І. Канта. Етапи пізнання за І. Кантом. Категоричний імператив та антиномії І. Канта. Абсолютне та емпіричне “Я” у філософії І. Г. Фіхте. “Абсолютний дух” Г. В. Ф. Гегеля. Діалектика Г. В. Ф. Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Думки Л. Фейєрбаха про походження релігії.

ТЕМА 8. Сучасна західна філософія. [1 с. 166-188; 6 с. 21-46; 8 с. 122-129; 133-145; 147-151; 13 с. 178-314; 20 с. 87-106]

Екзистенціалізм. Ж.-П. Сартр, А. Камю. М. Хайдеггер. Чотири стадії розвитку позитивізму. Принципи “верифікації” та “фальсифікації”. Філософія психоаналізу. Сублімація. Три шари психіки за З. Фрейдом. Герменевтика. Персоналізм. Ірраціоналізм. «Воля до влади» - основна категорія «філософії життя». Ірраціоналістична концепція «сверхлюдини». «Філософія життя» В. Дільтея. Сутність неотомізму. Основні напрямки неопротестантизму.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				
			годин				балів
			лк	лаб	сем. (пр.)	СРС	
Змістовий модуль 1. Історія філософії							
1	Лекція 1	Філософія, її роль в житті людини та суспільства	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Філософія її роль в житті людини та суспільства: - світогляд; структура світогляду; - специфіка філософського світогляду; - загальне питання філософії та дві його сторони.	-	-	2	-	3
	Самостійна робота 1	Філософія як тип світогляду	-	-	-	7	1.5
2	Лекція 2	Антична філософія	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 2	Антична філософія: - періоди розвитку античної філософії;	-	-	1	-	3
	Самостійна робота 2	Філософські школи: мілетська школа; мегарська школа;кініки				8	1
3	Практичне заняття 3	- Сократ, Платон, Аристотель; - стоїки, софісти, епікурійці.	-	-	1	-	2
	Самостійна робота 3	Філософія Сократа, Платона, Аристотеля	-	-	-	8	1.5
4	Лекція 3	Філософія середньовічної Європи	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 4	Філософія середньовічної Європи: - загальні риси середньовічної філософії; - теоцентризм;	-	-	2	-	2
	Самостійна робота 4	Філософські погляди У.Оккама				8	1
5	Практичне заняття 5	- реалізм та номіналізм; - патристика та схоластика; - п’ять доказів буття Бога; - вчення про державу та церкву	-	-	2	-	2
	Самостійна робота 5	Філософські погляди Фоми Аквінського	-	-	-	8	2.5
6	Лекція 4	Філософія доби Відродження	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 6	Філософія доби Відродження: - загальні риси філософії Відродження; - гуманізм; - антропоцентризм; - натурфілософські вчення.	-	-	2	-	3

	Самостійна робота 6	Філософські погляди М. Монтеня	-	-	-	7	2.5
7-8	МК 1	Підсумковий контроль за змістовий модуль 1	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 - 60 год.			4	-	10	46	35
Змістовий модуль 2. Філософія							
9	Лекція 5	Філософія Нового часу	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 9	Філософія Нового часу: - загальна характеристика філософії Нового часу; - емпіризм та раціоналізм; - філософія Ф. Бекона; - "Теорія суспільного договору" Т. Гоббса; - сенсуалізм; - філософські погляди Б. Спінози та Дж. Локка	-	-	2	-	3
	Самостійна робота 9	Філософія Ф. Бекона	-	-	-	9	2.5
10	Лекція 6	Філософія Просвітництва	1	-	-	-	-
	Практичне заняття 10	Філософія просвітництва: - філософські погляди Вольтера: критика феодалізму, кріпосництва, абсолютної монархії та католицької церкви; - механістичний матеріалізм; - атеїзм та гілозоїзм; - філософія Ж.-Ж. Руссо; - енциклопедисти (Д. Дідро, Ж. Л. д'Аламбер).	-	-	2	-	4
	Самостійна робота 10	Теорія суспільного договору.	-	-	-	9	2.5
11	Лекція 7	Німецька класична філософія	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 11	Німецька класична філософія: - філософія І. Канта; - абсолютне та емпіричне "Я" у філософії І. Г. Фіхте;	-	-	2	-	4
	Самостійна робота 11	Філософські погляди Ф. Ніцше				9	1
12	Практичне заняття 12	- "Абсолютний дух" Г. В. Ф. Гегеля. Діалектика Г. В. Ф. Гегеля; - антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.			2		2
	Самостійна робота 12	Філософія Ф. Шеллінга	-	-	-	8	1.5
13	Лекція 8	Сучасна західна філософія	2	-	-	-	-

	Практичне заняття 13	Сучасна західна філософія: - екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр, А. Камю, М. Хайдеггер); - чотири стадії розвитку позитивізму, принципи “верифікації” та “фальсифікації”; - філософія психоаналізу, сублімація; - герменевтика.	-	-	2	-	2
	Самостійна робота 13	Феноменологія Е. Гуссерля	-	-	-	9	2.5
14-15	МК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 2 – 60 год.			6	-	10	44	35
Екзамен							30
Всього з навчальної дисципліни – 120 год.							100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №1

1. Що в переказі з грецької мови означає філософія:
2. Укажіть основні форми ідеалізму:
3. Які з перелічених питань є філософськими питаннями:
4. Що є домінуючим, початковим в світогляді:
5. Що таке міф:
6. Що таке релігія:
7. Встановіть послідовність історичних типів світогляду:
8. Філософії властиві функції:
9. Родоначальник філософії матеріалізму:
10. Родоначальник філософії ідеалізму:
11. Для релігійного світогляду більш визначальним є :
12. Хто з античних філософів вважав, що все в світі складається з атомів:
13. Які форми державного устрою Платон вважав позитивними.
14. Ціль філософії, за Епікуром, це:
15. Вкажіть автора висловлювання: «речі – тіні ідей»:
16. Кому належить фраза «пізня самого себе»:
17. Вкажіть автора висловлювання «Людина – міра речей»:
18. Вкажіть автора висловлювання «Я знаю, що я нічого не знаю»:
19. Вкажіть автора висловлювання «В одну і ту ж річку не можна увійти двічі»:
20. Хто з давньогрецьких філософів «шукав» людину:
21. Початком філософії, як вважав Платон є:
22. Вкажіть автора висловлювання «Людина – громадська тварина»:
23. Основною проблемою середньовічної філософії є:
24. Вираз «вірую, бо абсурдно» належить:
25. Теоцентризм – це світоглядна позиція, в основі якої лежить уявлення про верховенство:
26. Августин Блажений вважав, що суть людини укладена в любові до:
27. Філософія в Середні віки займала підлегле становище до:
28. Основний систематизатор середньовічної схоластики зрілого етапу її розвитку:
29. Реалізм, як напрям Середньовічної філософії – це вчення про те, що:
30. Патристика – це:
31. Номіналізм – це:
32. Реалізм – це:
33. Термін «гуманізм» означає:
34. Гуманістичний світогляд вперше став складатися:
35. Термін «утопія» означає буквально:
36. Питання філософії політики в період Відродження розроблялися:
37. В основі натурфілософії Відродження лежить:
38. Визначальне значення для формування філософії Нового часу мало:
39. Наука як специфічний тип духовного виробництва виникла в епоху:
40. За Ф. Беконом, емпіризм – це:
41. Ф. Бекон є родоначальником європейського:
42. Засновником раціоналістичної філософії Нового часу вважають:
43. Кому з філософів належить вислів: «Мислю – отже існую»:
44. Філософ Нового часу, який взяв за основу своєї системи принцип «у Всьому повинен сумніватися»:
45. Основним методом отримання істинних знань Р. Декарт вважає:
46. Розум розглядається в якості істотної властивості людини у філософії:
47. Назвіть три шляхи пізнання за Ф. Беконом:
48. Кому належить фраза «Знання – це сила»:
49. Чим уподібнює систему знань Р. Декарт:
50. Кому належить ідея про розподіл влади на три гілки (законодавча, виконавча, суддівна):
51. Про ідолів помилки писав:
52. Кому з французьких філософів належить робота «Людина - машина»:
53. Створення енциклопедії пов'язане з іменами:
54. Сутність деїзму полягає у:
55. Автор висловлювання «Людина народжена бути вільною, а між тим скрізь він в оковах» є:
56. Вольтер розумів людини як істоту:
57. Згідно Ж.-Ж. Руссо, за допомогою громадського договору людина приречена на:
58. До чого (кого), згідно І. Канту, ніколи не можна відноситися всього лише як до засобу, але завжди потрібно ставитися як до мети?
59. Який принцип поклав Л. Фейєрбах в основі своєї філософії?
60. Хто називав свою філософську систему «науковченням»:

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №2

1. Обґрунтування кордонів людського розуму в пізнанні світу було дано:
2. Вкажіть найважливіші етичні принципи філософії І. Канта:
3. Назвіть творця і систематизатора діалектики як філософського методу:
4. Вкажіть, що протиставив Фейєрбах вірі в Бога?
5. Метод дослідження, сформульований Г. В. Ф. Гегелем:
6. Виникнення психоаналізу пов'язано з ім'ям:
7. Воля є «неповідимі сили» космічної першооснови світу, стверджував:
8. До якого напрямку належить філософія А. Шопенгауера:
9. Що таке життя за визначення Ф. Ніцше:
10. Що, або хто, з точки зору Ф. Ніцше, є сенсом існування людини:
11. Бунт, як утвердження свободи людини, що вибирає власну сутність, обґрунтував:
12. Розуміння гуманізму, як свободи вибирати самого себе, було представлено у філософії:
13. Вкажіть, яка філософська проблема є суттєвою для неопозитивізму:
14. Свобода припускає відповідальність як за своє життя, але і за все, що відбувається у світі, з точки зору:
15. Визначте, до якого напрямку сучасної філософії можна віднести наступне твердження: «Філософія – це логіка науки»:
16. Виділіть характерну рису сучасної некласичної філософії:
17. До якого напрямку філософії належав С. Франк:
18. З названих філософів виділіть представників українофільства:
19. Чию філософію називали «філософією серця»:
20. Яка методологічна традиція найбільш характерна для української філософії:
21. Кому належить вчення про ноосферу:
22. Вчення про буття – це розділ філософії, який називається:
23. Назвіть атрибути матерії:
24. Вкажіть властивість, що характеризує простір:
25. Онтологія – це:
26. Спосіб існування матерії – це:
27. Виберіть правильне визначення руху:
28. Яке визначення буття вважається правильним:
29. У чому, з точки зору ідеалізму, складається єдність світу:
30. Вкажіть атрибути простору:
31. Спокій – це:
32. Простір і час за І. Кантом є:
33. Свідомість є незалежне від матеріального буття, царство ідей, почуттів, здатне творити і конструювати дійсність, стверджують філософи:
34. Людській свідомості властиві:
35. Самосвідомість людини – це:
36. Неконтрольовані свідомістю людини психічні процеси та явища отримали назву:
37. Уявлення про те, що думка є продукт діяльності мозку, характерна для:
38. Гілозоїзм – це:
39. Віталізм, це вчення про те, що:
40. Що не може кібернетична машина:
41. Все, що недоступно почуттям, недоступне і для розуму, стверджують прихильники:
42. Головним засобом пізнання є розум, стверджують:
43. Гносеологія – це вчення:
44. Класичне визначення істини як судження, відповідного дійсності, вперше було дано:
45. Поняття, протилежне за змістом істині у філософії:
46. Який розділ філософії займається проблемою пізнання:
47. Критерій істини – це:
48. Об'єктивна істина – це знання:
49. Відносна істина – це:
50. Філософське вчення про закони пізнання – це:
51. Агностицизм – це:
52. «Річ у собі» - це поняття введене:
53. Назвіть форму чуттєвого пізнання:
54. Назвіть напрямок, протилежний детермінізму:
55. У своїх джерелах діалектика означала:
56. Необоротна, односпрямована і закономірна зміна, яка приводить до нової якості:
57. У даному переліку вкажіть закон розвитку:
58. Діалектика – це:
59. Закон – це:
60. Визначте принцип діалектики:

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій: В 2 т. — К.: Либідь, 1993.
2. Вандишев В. М. Філософія. Ч. 1. Історико-філософський вступ: Конспект лекцій. Ч. 2. Антропологія. Гносеологія. Соціологія. — Суми: Вид-во СумДУ, 2000.
3. Історія філософії України: Підруч. / М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин (керівники авт. колективу), І. В. Бичко та ін. — К.: Либідь, 1993.
4. Социальная философия: Учеб. пособие для вузов / В. Н. Лавриненко, В. П. Лавриненко, В. П. Ратников и др. / Под ред. проф. В. Н. Лавриненко. — М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1995.
5. Філософія: Підруч. / Г. А. Заїченко, В. М. Сагатовський, І. І. Кальний та ін.; За ред. Г. А. Заїченка та ін. — К.: Вища шк., 1995.
6. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник для студентів вузів / За ред. І. В. Бичка та ін. — К.: Либідь, 1993.
7. Філософія: Навч. посіб. / За ред. І. Ф. Надольного. — К.: Либідь, 1996.
8. Философский энциклопедический словарь. — М.: ИНФА, 1997.
9. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии: Учеб. пособие для вузов. — М.: Высш. шк., 1991.
10. Читанка з історії філософії: 46 / За ред. Г. І. Волинки. — К.: Довіра, 1993. — Кн. 6. Зарубіжна філософія XX ст.
11. Аристотель. Метафизика // Соч.: В 4 т. — М., 1976. — Т. 1.
12. Аристотель. Политика // Соч.: В 4 т. — М., 1983. — Т. 4.
13. Бэкон Ф. Новый Органон // Соч.: В 2 т. — М., 1972. — Т. 2.
14. Бердяев Н. А. О назначении человека. — М., 1983.
15. Бердяев Н. А. Истоки и смысл русского коммунизма. — М., 1990.
16. Бердяев Н. А. Смысл истории. — М., 1990.
17. Бэлл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технологическая волна на Западе. — М., 1986.
18. Вернадский В. И. Несколько слов о ноосфере // Русский космизм. — М., 1993.
19. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста. — М., 1988.
20. Винниченко В. Відродження нації. — К., 1990.
21. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: основы филос. герменевтики. — М., 1988.
22. Гегель Г. В. Ф. Наука логики // Энциклопедия филос. наук: В 3 т. — М., 1974. — Т. 1.
23. Гельвецій К. Про людину, її розумові здібності та її виховання. — К., 1994.
24. Герцен А. И. Письма об изучении природы // Избр. филос. произв.: В 2 т. — Л., 1948. — Т. 1.
25. Гоббс Т. Левиафан // Соч.: В 2 т. — М., 1963. — Т. 1.

Допоміжна

1. Грушевский М. С. Очерки истории украинского народа. — К., 1990.
2. Декарт Р. Рассуждения о методе // Избр. произв.: В 2 т. — М., 1989. — Т. 1.
3. Драгоманов М. П. Вибране. — К., 1991.
4. Дюркгейм Е. О. О разделении общественного труда. Метод социологии. — М., 1990.
5. Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. — Т. 21.
6. Енгельс Ф. Людвіг Фейербах і кінець класичної німецької філософії // Там само.
7. Енгельс Ф. Діалектика природи // Там само.
8. Кант И. Критика чистого разума // Соч.: В 6 т. — М., 1966. — Т. 3.
9. Камю А. Бунтующий человек. — М., 1990.
10. Лейбніц Г. В. Монадологія // Соч.: В 4 т. — М., 1982. — Т. 1.
11. Локк Дж. Опыт о человеческом разуме / Избр. филос. произв.: В 2 т. — М., 1969. — Т. 1.

Інформаційні ресурси

Бібліотека ТДАТУ, м. Мелітополь, пр. Б. Хмельницького, 18.

Бібліотека М. Лермонтова, пл. Перемоги, 1.

Джерела Інтернет: <http://book.li.org.ua>, <http://st.zu.edu.ua>, <http://www.jourclub.ru/21/>,

<http://www.humanities.edu.ru>, <http://readbookz.com/cat/32.html>, <http://www.lib.ua-ru.net/katalog/1461.html>,

http://romants.narod.ru/for_students.htm.